

Nathaniel Hawthorne

A NÁSZI LÉLEKHARANG

New York városában áll egy templom, amelyre mindig különös érdeklődéssel tekinttem, mert falai közt, még nagyanyám lánykorában, rendkívül furcsa nászszertartás ment végbe. A tiszteletre méltó hölgy történetesen szemtanúja volt az eseménynek, és attól fogva minden alkalmat megragadott, hogy elbeszélje. Mivel jómagam nem vagyok avatott régiségbűvár, nem tudom, hogy az épület, amely ma ugyanott áll, azonos-e a régi élmény színhelyével; s nem tudom azt sem, hogy eloszlana-e üdvös tudatlanságom, ha képes volnék leolvasni a bejárat fölé helyezett táblácskáról az építés dátumát. A pompás templomot elbűvölő park veszi körül, amelyben urnák, oszlopok, obeliszkek és más hatalmas márványalakzatok hirdetik a magánemberi szeretetet és a közösségi hódolatot történelmünk elhunyt nagyjai iránt. Ezen a helyen, bár a torony árnyékában ott lüktet és tolong az egész város, a látogató bármikor a legendák jelenteljes világában érezheti magát.

Az esküvőt akár kora ifjúkori eljegyzésük beteljesülésének is tarthatták volna, ha a hölgy időközben nem megy kétszer is férjhez, az úr pedig nem él le negyven évet agglégényként. Hatvanöt éves korára Mr. Ellenwood félnk ember lett, de nem zárkózott végképp önmagába; önző volt, mint minden férfi, aki dolgain egyedül kénytelen rágódni, ám ha alkalom nyílt rá, képes volt kimutatni nagylelkű alaptermészetét; világéletében vonzódott a tudományokhoz, de lustasága megakadályozta abban, hogy tanulmányait határozott irányba terelje és személyes vágyainak vagy a közösség boldogulásának szolgálatába állítsa; jó családból való, finom ízlésű úr volt, s néha mégis úgy érezte, hogy a maga kielégülésére át kell hágnia a társadalom elfogadott szabályait. Az igazat megvallva, jellemében oly sok különc vonás nyilvánult meg, s az érintkezés során elkövetett durva balfogásai oly gyakran tették közbeszéd tárgyává – noha beteges érzékenységgel került a feltűnést –, hogy az örökletes elmebaj jeleit néhányan már a rokonságában is felfedezni vélték. De oktanul. Szeszélyei olyan elméből eredtek, amely nélkülözötte a hasznos foglalatosság támaszát, olyan érzelmvilágból, amely más táplálék híján önmagát emésztette. Ha örült volt is, ez csak következménye és nem oka lehetett céltalan és elhibázott életének.

Az özvegy a képzelhető legtökéletesebb ellentéte volt harmadik vőlegényének mindenben, kivéve az életkorát. Miután arra kényszerült, hogy felbontsa első eljegyzését, feleségül ment egy úrhoz, aki az apja lehetett volna; példás házasságban éltek, és a hölgy férje halálával tekintélyes vagyont örökölt. Majd egy déli úriemberrel lépett ol-tár elé, aki jóval fiatalabb volt, mint ő; Charlestonba költöztek, ahol a hölgy néhány viharos év után ismét özvegységre jutott. Meglepő lett volna, ha egy lélek, legyen bár mégoly finom, sértetlenül átvészsel egy olyan életet, mint Mrs. Dabneyé; mégis, a korai kiábrándulás, első házasságának hűvös biztonsága, a szív elveinek megzavarodása a második nász során, déli férjurának ridegsége, amely kétségkívül elültette benne a gondolatot, hogy annak halála előnyére válna, mindez kevés volt ahhoz, hogy lerombolja és kiölje az érzelmeit. Egyszóval, sokat tapasztalt, nagyon tüskés asszony volt, filozófus, aki egykedvűen viseli a szív viharait, jól megvan anélkül, ami másoknak a bol-

dogságot jelenti, és igyekszik kiélvezni azt, ami még előtte áll. Mivel mindenben a bölcsét játszotta, egyetlen nevetni való gyarlósága néha szinte szeretetre méltónak mutatja. Soha nem szült, szépségét nem tudta leánygyermekben továbbörökíteni, s ezért minden módon küzdött az öregedés és a megcsúnyulás ellen; dacolt az Idővel, hogy még sokáig fenntarthassa bájait, mindaddig, amíg a rettentő tolvaj színre nem lép és el nem ragadja a zsákmányt, amelyet immár nem érdemes tovább őrizni.

Ennek a nagyvilági asszonynak Mr. Ellenwooddal, ezzel az elvonult férfival kötenődő házasságát nem sokkal azután hirdették ki, hogy Mrs. Dabney visszatért szülővárosába. A felszínes megfigyelők, de néhány lélekbúvár is, azt gyanították, hogy a hölgy tevékenyen részt vett a frigy létrehozásában, ugyanis a vállalkozás bizonyos tényezőinek helyes megítélése róla sokkal inkább feltehető volt, mint Mr. Ellenwoodról – s mert az érzelmesség és a románc vonzó ábrándképe, amelyet két ifjú szerelmes kései egyesülése ígér, néha megbolondítja az olyan asszonyokat, akik az élet zűrzavarában elvesztették őszinte érzéseiket. Az viszont végképp érthetetlen volt, hogy ez az úr, aki híján van a gyakorlati érzéknek, és tapasztalatból tudja, milyen kínos, ha kikacagják, hogyan szánhatta rá magát erre az oly tiszteletre méltó, ugyanakkor oly komikus lépésre. De míg az emberek tanakodtak, az esküvő napja elérkezett. A szertartást nyitott kapuk mellett, az epizkopális egyház formái szerint rendezték; a sok néző, akit vonzott a látványosság, megtöltötte a karzat elülső üléseit, az oltárhoz közeli padokat és végig valamennyi átjárót. A megállapodás vagy talán csak az akkori szokások szerint a két nászmenet külön-külön vonult be a templomba. Valami közbejöhett, mert a vőlegény nem volt olyan pontos, mint az özvegy és kísérei – akiknek érkezésével, e fásasztó, de szükséges bevezetés után, történetünk cselekménye végre kezdetét veheti.

Kintről felhangzott az ódivatú hintók kerekeinek dübörgése, majd a násznépet alkotó urak és hölgyek a hirtelen felvillanó vidám napfényvel együtt betódultak a templomkapun. Az egész csoport, kivéve a főalakot, maga volt az ifjúság és az életöröm. Ahogy előzönlötték a főfolyosót, amelyre jobbról-balról szinte a padok és a falpillérek is mosolyogni látszottak, oly ütemes hullámzással haladtak előre, mintha bálteremnek hinnék a templomot, s tánclépésben, párosával kívánnának az oltárhoz járulni. Mindez oly ragyogó látványt nyújtott, hogy csak kevesen figyeltek fel arra a különös jelenségre, amely belépésüket kísérte. Abban a pillanatban, amikor az ara lába a küszöbhez ért, feje fölött a toronyban súlyosan meglódult a harang, és mély hangon kondult egyet. A rezgés elhalt, majd késleltetett ünnepélyességgel újra feltámadt, amikor a menyasszony már a padok között lépkedett.

– Jóságos ég, micsoda előjel! – súgta oda egy fiatal hölgy az udvarlójának.

– Becsületszavamra – válaszolt az úr –, én azt hiszem, a harang a maga jószántából kong, és nagyon jó az ízlése. Mi mást is szólhatna egy ilyen esküvőhöz? Bezzeg ha kegyed lépne az oltár elé, drága Julia, milyen vidáman csilingelne! De *őneki* már csak ez dukál!

A menyasszony és a társaság zöme annyira beleélte magát a lármás felvonulásba, hogy nem hallotta az első baljóslatú harangütést, így meg sem botránkozhatott a különös fogadtatáson. Mintha mi sem történt volna, vidáman vonultak tovább az oltár felé. A korabeli pazar ruhák, a karmazsinvörös bársonykabátok, az aranycsipkés kalpagok, az abroncsos szoknyák, a selyem, szatén és brokát, a hímzések, a csatok, pálcák és kardok a legvonzóbb színben tüntették fel a társaságot, amelyhez éppúgy illett ez a cicoma, ahogyan egy festmény kerete illett volna a valóságé helyett. De miféle romlott ízlés vihette rá a művészt, hogy egy ráncos és roskadt alakot állítson a kép közepére,

akit ráadásul tündöklő öltözékbe burkolt, mintha jövődő vénségében kívánná megmutatni a legvirágzóbb szüzet, hogy erkölcsi tanulságként állíthassa a jelen lévő szépek elé? Ám ők csak mentek, és már a padsorok harmadánál jártak, amikor egy újabb harangütés mintha látható homállyal töltötte volna be a templomot, komor ködöt bocsátva a sugárzó ünnepélyre, amely alól a fény csak nagy sokára törhetett elő.

Ekkor a nászmenet felhullámozott, megdermedt, majd összetorlódot; a hölgyek ajkát halk sikoly hagyta el, az urak között zavarodott suttogás támadt. Ahogy ijedten pislogtak jobbra-balra, a néző akár tarka virágcsokornak is képzelhette volna őket, amelyet egy hirtelen szélroham megráz és azzal fenyeget, hogy a hervadt, barna rózsza letépett szirmaival csúfítja el azt a két harmatos bimbót, mely vele egy töről fakadt; éppen ilyen csokrot viselt menyasszonyi jelül az özvegy a két szép, fiatal koszorúslány között. Ő azonban bámulatra méltó hősiességet tanúsított. Először önkéntelenül megborzongott, mintha a kondulás egyenesen a szívére zuhant volna, de aztán összeszedte magát, s dermedt kíséreléssel mit sem törődve a csoport élére állt, és az oltárhoz vonult. A harang tovább lengett, kongott és remegtette a levegőt, ugyanolyan gyászos egyhangúsággal, ahogyan a halottat kíséri el utolsó útján a sírgödörhöz.

– Ifjú barátainak kissé gyengék az idegei – szolt az özvegy mosolyogva az oltár mögött álló lelkészhez. – De hát oly sok esküvő ért már szomorú véget, pedig vidám harangszó kísérte, hogy ennyire más előjelek után én bízom a szerencsés folytatásban.

– Asszonyom – felelte megrökönyödve a pap –, ez a különös eset a híres Taylor püspök egyik esketési beszédét juttatja eszembe, amelyben olyan erővel idézi fel az elmúlás és a nászt követő bánat képeit, mintha fekete kárpittal vonná be a nászszobát, és szemfedőből szabná ki az ünnepi ruhákat – ha szabad az ő ékesszólását utánoznom. Bizonyos nemzeteknél olyanformán ülik meg a menyegzőt, mintha gyászolnának, hogy akkor se feledjék a halált, amikor az élet számára legfontosabb szövetség köttetik meg. A lélekharang szava tehát, bármilyen szomorú, ezúttal is okulásunkra szolgálhat.

Bár az okulás érdekében jó alkalma nyílt volna lelkekig ható fejtegetésbe fogni, a pap nem késett elküldeni az egyik templomszolgát, hogy fényt derítsen a rejtélyre és elnémitssa az esküvőhöz oly rosszul illő hangokat. Rövid szünet állt be, mialatt a hallgatást nem törte meg más, csak sugdolózás és néhol visszafojtott kuncogás a násznép és a közönség soraiban, amely az első ijedelem után valami komisz mulatságban kezdett reménykedni. Az ifjak kevésbé nézik el az öregek rigolyáit, mint az öregek az ifjak szeszélyeit. Egy pillanatig úgy tűnt, mintha az özvegy tekintete a templomablakot és rajta keresztül azt a réges-régi márványt keresné, amelyet első férje emlékére állított; majd fáradt szeme lecsukódott, és gondolatai ellenállhatatlanul egy másik sír felé kalandoztak. Két elporladt férfi, hangjuk még a fülében cseng, hívta odaátrol, hogy mellettük térjen pihenőre. Talán egy percre felébredt benne az őszinte érzés, és arra gondolt, mennyivel boldogabb élete lehetett volna, ha a tévelygés esztendei után visszatér első szerelméhez, és most, a harang szavára, az ő régi imádata kísérné a temetőbe. De van-e értelme ilyen későn visszatérni, hiszen kihűlt szívük elretten a másik ölelésétől?

A halálharang csak kongott, olyan gyászosan, hogy szinte a napfény is belesápadt. Az ablakoknál ekkor suttogás támadt, amely gyorsan átterjedt az egész templomra: az utcán gyászkocsi vánszorog, nyomában egy sor hintó; halottat kísérenk a templomkertbe, míg odabenn a menyasszony eleven férfira várakozik. Nyomban ezután léptek hangzottak a kapu felől. Az özvegy hátat fordított az oltárnak, és csontos ujjai olyan

önkéntelen erővel szorították meg az egyik szép koszorúslány karját, hogy az összerezent.

– Drága asszonyom, ön megrémít! – szisszent fel. – Az ég szerelmére, rosszul van?

– Nem, gyermekem, dehogy – felelt az özvegy. Majd a lány füléhez hajolva folytatta: – Bolond gondolatom támadt, amitől nem tudok szabadulni. Az az érzésem, hogy a jövődöbelim oldalán, mint násznagy, a két néhai uram lép be mindjárt a templomba.

– Nézze! Nézze! – sikoltott fel a koszorúslány. – Mi ez? Temetés?

Ekkor, mintegy végszóra, a vőlegény és barátai megkezdték a bevonulást. A komor menet élén öreg pár haladt, mint siratóférfi és siratóasszony, fakó ábrázatuk és zilált hajuk kivételével tetőtől talpig gyászban, ahogy temetéseken szokás; a férfi botot tartott, sorvadtt karjával egyensúlyozva roskatag alakját. Mögöttük újabb és újabb párok tűntek fel, éppoly vének, feketék és gyászosak, mint az első. Ahogy közeledtek, az özvegy mindegyikük arcán ismerős vonásokat vélt felfedezni, rég elfeledett barátokéit, akik mintha a sírból tértek volna vissza, hogy figyelmeztessék, ideje megvarratnia a szemfedőt; vagy, célzatosan, de szintoly alkalmatlanul, azért, hogy megmutatva ráncaikat és törődöttségüket, jól látható hervadásának jogán őt is maguk közé fogadják. Hány vidám éjszakát táncolt át velük ifjúkorában; s most, vénen és örömtelenül, úgy érezte, valamelyik rég elporladt partnere kéri fel, hogy a lélekharang zenéjére elvegyüljenek a haláltánc forgatagában.

Ahogy az agg gyászolók az oltár felé haladtak, a padsorokon ellenállhatatlan borzongás futott végig, mintha valami rémületes tárgy, melyet az alakok eltakartak, fokról fokra láthatóvá válna. Sokan elfordultak; mások meredten bámulták a jelenést; egy fiatal lány hisztérikusan felkacagott, és a görcsös mosoly az ajkára dermedt. Amikor a kísérteties menet az oltárhoz ért, a párok lassan különváltak, kört alkottak, és középen előtűnt az az alak, akiért az egész szertartást rendezték, és akit méltán kísért komor pompa és halálharang. A vőlegény volt, halotti lepelbe burkolva!

Más viselet, mint a temetői, nem is illett volna ehhez a hullaszerű figurához, akinek tagjain a koporsóba tett vénemberek merev nyugalma ült, csak a szeme villogott vadul, mint sírboltban a mécses. A tetem mozdulatlanul állt, de szavaival, melyeket nem tudott elnyomni a súlyos levegőt betöltő harangzúgás, az özvegyhez fordult.

– Jöjj hát, kedvesem – nyílt szét vértelen ajka. – A sírásó ott áll a kriptá ajtajában, és minket vár. Essünk túl a szertartáson, aztán fekdjünk a koporsóba!

Hogyan is írhatnám le az özvegy rettenetét! Falfehérre sápadt, mint aki választotta halálhírét veszi. Ifjú barátai elhúzódtak tőle, borzadva nézték a gyászolókat, a vőlegényt a szemfedőben és őt magát; a jelenet erőteljes képei azt a hiábavaló küzdelmet fejezték ki, amelyben az aranyporos világi hiúság szembeszegül a korral, a pusztulással, a bánattal és a halállal. A rémült csendet a lelkész törte meg.

– Mr. Ellenwood – szólalt meg szelíden, de némi parancsoló éllel –, ön nincs jól. Lelkét felzaklatta a szokatlan helyzet, amelybe belecsöppent. Az esküvőt el kell halasztani. Mint régi barátja, engedje meg, hogy arra kérjem, menjen most haza.

– Haza! Igen; de nem a párom nélkül – felelte ugyanazon a síri hangon. – Ön azt hiszi, ez gúny vagy talán örültség. Ha bíborral és hímzéssel aggatom tele a roskatag vázat, ami maradt belőlem, ha kihűlt szívem mosolyt erőltet cserepes ajkamra: az volna csak gúny vagy örület! Így viszont ifjak-vének láthatják, ki viseli itt az igazi nászruhát, ő vagy én!

Néhány lépést tett előre, mereven, mint a kísértet, és megállt az özvegy mellett, szembeszegve a halotti lepel rettentő kopárságát a csillogó-villogó díszruhával, ame-

lyet a menyasszony öltött fel erre a szerencsétlen alkalomra. Aki látta őket, bizonyosan megértette a félelmetes erejű tanulságot, melyet ez a zavart elme az ő okulásukra agyalt ki.

– Kegyetlen! Kegyetlen! – nyögte a szíven ütött menyasszony.

– Kegyetlen! – ismételte a férfi, vad keserűségében még halálos hidegvérét is elvesztve. – Az ég majd megítéli, melyikünk volt kegyetlen a másikhoz. Fiatalon elvetted tőlem a boldogságot, a reményt, a céljaimat; megfosztottál mindentől, ami számít az életben, álommá tetted, s még annyi valóságot sem hagytál benne, amennyi legalább az emlékezéshez elég – semmit, csak a teljes, tökéletes sötétséget, amelyben érzéketlenül vánszorogtam, mindegy volt, merre és hová! És most, negyven év múltán, amikor már megásattam a síromat, és abban bíztam, hogy ott végre nyugalmat találok – ó, nem olyat, amilyenről hajdan álmotunk –, akkor jössz, és iderángatsz az oltár elé! Hívtál, hát itt vagyok! De az ifjúságodat, a szépségedet, a szíved melegét, mindazt, amit az életben adni tudtál, más férfiak élvezték. Mi maradt nekem belőled? Hogy nézzen, ahogy hervadsz és haldokolsz? Tessék, iderendeltem azokat, akik társaim a gyászban; megfizettem a harangozót, hogy olyan mélyen kongasson, ahogy csak tud; eljöttem magam is mint ceremóniamester, szemfedőben, hogy nőül vegyelek – hát most add a kezed, menjünk, lépjük át együtt a sírbolt ajtaját!

Nem téboly volt, de több, mint az erős érzelmekhez nem szokott szív részegsége, amely most a menyasszonyt is elfogta. Világi könnyedsége odalett, a zord lecke máris éreztette hatását. Megragadta vőlegénye kezét.

– Jól van! – kiáltotta. – Esküdjünk meg, itt vagy akár a sírbolt előtt! Hiúságban, ürességben telt el az életem. De azért maradt még bennem őszinte érzés. Annyi biztosan, hogy a halál küszöbén újra az legyek, aki voltam, és ez érdemessé tesz arra, hogy nőül vegyél. Az idő számunkra már nem létezik. A mi eskünk az örökkévalóságnak szól!

A vőlegény hosszú, mély tekintettel a szemébe nézett, s közben a sírás környékezte. Milyen különös, hogy az emberi érzelmek még egy holttest fagyott kebeléből is feltörhetnek! Halotti leplel letörölte szeme sarkából a könnyeket.

– Szerelmem, ifjúságom – mondta –, látod, kikeltem magamból. Egyszerre visszatért belém az egész élet keserűsége, és megőrjített. Bocsáss meg, és én is megbocsátok. Igen, ez már az alkonyat; a tiéd is. Nem tettünk semmit, hogy valóra váljon a boldogság, amiről pirkadatkor álmotunk. De itt, az oltár előtt úgy nyújtsunk kezét, mint szerelmesek, akiket a mostoha sors elszakított, s akik mégis úgy találkoznak újra, ahogyan elváltak; akikben a földi vonzalom olyan szentséggé magasztosult, amilyen szent maga a vallás. És valóban, mit számít az idő, ha az örökkévalóságra esküszünk?

Szpora könnyhullatás közepette, az igaz szívűek fennkölt érzelemáradatában ünnepélyesen végbement hát a két halhatatlan lélek egyesülése. A roskatag gyászolók sorfala, a sápadt vőlegény a halotti lepelben, az elhervadt menyasszony fakó arca és a halálharang, amely szakadatlanul kongott, s mély hangja még az eskü szavait is végigkísérte, mindez a földi remények temetését jelképezte. De a szertartás, ez a lenyűgöző jelenet, végre mintha az orgonát is meghatotta volna; a patakzó antifóna először egybefolyt a komor harangszóval, majd fenséges zengzetté nőtt, árján elragadva a lelkeket, magasan a bánat és a gyász fölé. S mikor a megrendítő ceremónia véget ért, és az örökkévalóság jegyesei kéz a kézben elvonultak, a nászi lélekharang kongása az orgona diadalmas zúgásába fulladt.

A SÉKER MENYEGZŐ

Egy napon az agg Ephraim atya betegszobájában, aki negyven éven keresztül állt a gosheni séker közösség élén, találkozóra gyűlt össze a szekta majd' valamennyi főembere. Tekintélyes férfiak érkeztek Lebanon virágzó településéről, Canterbury, Harvard és Alfred városaiból s mindazon helyekről, ahol ezek a különös emberek kitartó szorgalommal termékenyebbé tették New England kopár dombjait. Még Kentucky egyik hívfalujából is eljött egy elöljáró, aki ezer mérföldet zarándokolt, hogy meglátogassa lelki rokonait, Anna szentanya gyermekeit. Kivette részét az asztal szerény örömeiből, kortyolta a messze földön híres séker almabort, és elvegyült a szent táncban, amelyről hitük azt tartja, hogy a mámorultat eloldja a földtől, és minden lépéssel közelebb ragadja a mennyei tisztaság és az üdvösség felé. Északi hittestvérei szívélyes meghívására jelent meg itt, azon az eseményen, amelyre személyesen várták el a közösség valamennyi vezetőjét.

A tiszteleltre méltó Ephraim atya karosszékekében ült; deres haja, a korával járó gyöngeség és főként elhúzódó betegsége, amely egész lényét megtörte, nyilvánvaló jele volt annak, hogy a pátriárka kezéből rövidesen más veszi át a kormánybotot. Lábzsámolya előtt egy férfi és egy nő állt, mindkettő hagyományos séker viseletben.

– Hittestvéreim – szolt Ephraim atya a köréje gyűlt elöljárókhöz, fájdalmas erőfeszítéssel ejtve ki a szavakat –, íme, két gyermekünk, akikre ruházni szándékozom azt a bizalmat, amit a gondviselés hamarosan levesz fáradt vállamról. Kérlek, jól nézzétek meg arcukat, és döntsétek el, vajon a szellem benső szava helyesen vezérelt-e választásomban.

E felszólításra valamennyi elöljáró fürkész tekintettel fordult a két jelölt felé. A férfit Adam Colburnnek hívták; mezei munkán cserződött, de komoly és értelemről árulkodó arcát máris egy egész életre elegendő gond barázdálta, noha még középkorúnak is alig volt mondható. Fellépésén sajátos szigor uralkodott, személyéből ridegség áradt, s e jegyek alapján rendszerint iskolamesternek nézték; és valóban, korábban évekig ezt a hivatást gyakorolta. A nő, Martha Pierson, pár évvel múlt harminc; sovány volt és sápadt, amilyenek a séker hajadonok általában, és megjelenése nem nélkülözte azt a hullaszerűséget, amit a szekta leányainak viselete szinte célzatosan hangsúlyoz.

– Ez a pár még alig lépett élete nyarába – szólott a harvardi elöljáró, egy sастekintetű öregember. – Szívesebben látnám hajukon a szürke őszi deret. Félek attól is, hogy a testi vágy, amely már régóta hatalmat követel rajtuk, a jól ismert kísértésekbe viszi őket.

– Nem, testvérem – mondta a canterbury elöljáró –, a szürke dér, akárcsak a fekete üszög, már elvégezte munkáját Adam testvér és Martha nővér lelkén, ahogyan néha a zöld gabonatóblán is fellelni a nyomát. Mért vonnánk kétségbe, hogy tisztelt atyánk bölcsen határozott, még ha ez a pár kora ifjúságában világi szerelemmel szerette is egymást? Nincs-e közöttünk számos fivér és nővér, akik azelőtt a házasság kötelékében éltek ugyan, de hitünket elfogadva megtisztították szívüket minden vágytól, amely nem a szellemre irányul?

Nem tudni, vajon a korai szerelem csakugyan megfosztotta-e Adamot és Marthát attól a képességtől, amellyel elkormányozhatnának egy séker falut; de az bizonyosan

egészen rendkívüli, hogy meleg és simogató reményekre ilyen beteljesülés következék. Szomszéd gyerekek voltak, így vonzalmuk az iskoláskornál is régebbi időkre nyúlt vissza; lelkük alapelemének látszott, amely minden érzésüket és gondolatukat átjárta, s nem annyira egyetlen világos emlékkel, mint inkább emlékezetük egész tartalmával állt kapcsolatban. De alig értek meg a házasságra, csapások sora szakadt rájuk, és mindkettőnek meg kellett vívnia a maga személyes harcát a puszta létezésért. Martha Pierson talán még ilyen helyzetben is vállalta volna, hogy Adam Colburnhoz köti az életét, és a közös szerelem boldog biztonságában várja a sors kisebb-nagyobb ajándékait. De Adam a maga nyugodt és előrelátó természetével átalult volna lemondani azokról az előnyökről és posztokról, amelyekhez egyedülálló férfiként juthat a nagyvilágban. Év múlt évre, és a nász egyre csak halogatták. Adam Colburn sok hivatást kipróbált, sok tájat bejárt, és sok mindent tapasztalt az életből. Martha néha mint varrónő, néha mint farmerfeleség cselédje, néha mint falusi tanítónő, néha mint ápolónő vagy betegfelvigyázó kereste a kenyerét, de változatos gyakorlatainak végül vajmi kevés hasznát látta. A két szerelmesnek semmi sem sikerült, s később nem adódott már olyan pillanat, amelyben a házasság annyira kívánatosnak látszott volna, mint első elválásuk idején, életük virágzó szakában látszott, amikor másfelé indultak szerencsét próbálni. Mégis szilárdan tartották magukat közös elhatározásukhoz. Martha feleségül mehetett volna egy úrhoz, aki szülőállamát képviselte a szenátusban, Adam pedig elnyerhette volna egy gazdag és csinos özvegyasszony kezét, ahogyan szándékán kívül a szívet elnyerte. De egyikük sem vágyott olyan boldogságra, melyet nem oszthat meg a másikkal.

Aztán az a néma kétségbeesés, amely csak erős és konok jellemeken lehet úrrá, s amelyet nem oszlat el a remény újabb tavasza sem, rátelepedett Adam Colburn szellemére. Rendezni akarta a dolgát Marthával, és azt indítványozta, hogy csatlakozzanak a sékerek társaságához. E szekta konvertitáit inkább a balsors űzte, semmint a megszálottság vonzotta a vendégváró kapukhoz, ahol senki nem firtatta belépésük okait. Martha, akiben még élt a hit, kezét szerelmese kezébe adta, és követte őt a séker faluba. Eredendő képességeik révén, amelyeket előző hányatott életük fejlesztett ki és erősített meg, rövidesen helyet és rangot vívtak ki maguknak a Társaságban, melynek tagjai értelem dolgában rendszerint az átlag alatt maradnak. A hit és az érzések terén bizonyos fokig hozzáidomultak sorstársaikhoz. Adam Colburn tekintélye egyre emelkedett; nemcsak a Társaság napi ügyeit intézte, de tanaik közérthető és tevékeny szószólójaként is fellépett. Hasonlóképpen Martha is kitűnt a neméhez illő foglalatosságokban. Végül, mikor Ephraim atyát bajai arra intették, hogy utódot keressen pátriárkai hivatalába, Adam és Martha jutott eszébe; azt tervezte, hogy az ő személyüket felhasználva újjáteremti a séker kormányzat ősi formáját, ahogyan azt Anna szentanya létrehozta. Atyát és Anyát akart adni a falunak. Az egyszerű szertartást, amelyben felavatásuk végbemegy, már nem halogathatta tovább.

– Fiam, Adam, és lányom, Martha – szólott a tiszteletre méltó Ephraim atya, szúrós, vén szemét a két jelöltre függesztve –, ha lelkiismerettel vállalni tudjátok a küldetést, szóljatok, hogy rátermettségetek bizonyoságot nyerjen a hittestvérek előtt.

– Atyám – felelte Adam a jelleméhez illő nyugalommal –, a világba belefáradt, kiábrándult emberként érkeztem a falutokba, mint aki megrokkant a szüntelen csapások alatt, és menedékre vágyik a balsors elől, mert a remény végleg kiveszett belőle. A világi siker gondolata már csak álmaimban kísértett. Úgy jöttem ide, ahogyan a sírjá-

ba tér az ember; nem akartam mást, mint feküdni a homályban és a hidegben, és élvezni a nyugalmat és a csendet. Szívemben egyetlen földi vonzalom élt még, de ifjúságom múlásával ez is megcsendesült; ezért örültem, hogy Martha a nővérem lett, és elkísért új lakhelyemre. Fivér és nővér vagyunk; így van jól, és ne is legyen másként soha. Ebben a békés faluban megtaláltam mindent, amire vágytam. Továbbra is, amíg erőm engedi, közösségünk szellemi és anyagi felemelkedésén fogok munkálkodni. Ebéli elhatározásom megingathatatlan. Kész vagyok elfogadni a bizalmat.

– Jól beszéltél, Adam fiam – mondta az atya. – Isten áldása kísér majd a hivatalban, amelyről én nemsokára lemondok.

– Hát a nővérünk? – szólt közbe a harvardi előljáró. – Talán neki nem adatott meg, hogy kifejezze érzelmeit?

Martha összereszt, ajka elnyílt, mintha meg akarná adni az illő választ a felszólításra. De ha akarta is, szíve mást diktált; talán a régi emlékek, a gyermek, a lány és a nő hosszan elfojtott érzései fakadtak fel benne, melyeket szentségtörés lett volna itt szóba önteni.

– Adam már beszélt – mondta sietve –, az ő érzelmei az enyémekek is.

De alig ejtette ki e néhány szót, Martha úgy elsápadt, mint aki sokkal inkább felkészült arra, hogy a koporsóba dőljön, semhogy tovább álljon Ephraim atya és az előljárók színe előtt; egyszerre megborzongott, mintha helyzete és sorsa valami rettenetes, jóvátehetetlen fordulatot venne. S csakugyan, nem női idegek erejéhez mért feladat volt dacolni a szekta legvadabb megszállottjainak merev férfitekintetével. Ezekben a természetes együttérzés fölött már rég úrrá lett a szenvedély és az emberi gyalogság. Egyikük feleségével és gyermekeivel csatlakozott a Társasághoz, s attól a perctől fogva egyetlen kedves szót nem szólt az asszonyhoz, és soha többé nem vette térdére a szívének legdrágább csöppjét. Egy másik, akit hozzátartozói nem akartak követni, szent elhivatottsága tudatából elég erőt merített ahhoz, hogy a világ irgalmában bízva sorukra hagyja őket. Az előljárók legifjabbika, egy ötven körüli férfi, már séker faluban nőtt fel, és azt beszélték róla, hogy keze még soha nem érezte asszonykéz melegét, s hogy szorosabb köteléket elképzelni sem bír, mint amely a szekta hittestvéreit összefűzi. De a legrettenetesebb alak mindvalamennyi közül az öreg Ephraim atya volt. Ifjúkorában a léha libertinusok életét élte, míg Anna szentanya személyes szavára meg nem tért, hogy aztán maga is osztozzék a korai sékerek tébolyult fanatizmusában. A falusi tűzhelyeknél ősidők óta azt suttozták, hogy Anna szentanyának előbb izzó vassal ki kellett égetnie testéből a szívet, s csak azután tisztulhatott meg a földi szenvedélyektől.

Igaz-e vagy sem, szegény Martha keblében női szív dobogott, méghozzá olyan szelíd, hogy elszorult a félelemtől, amikor végignézett ezeken a különös vénembereken, és szeme Adam Colburn rezzenetlen arcán állapodott meg. Észrevette, hogy az előljárók még mindig hitetlenül bámulják, ezért nagyot lélegzett, és újra megszólalt.

– Azzal az erővel, amit a balsors még meghagyott nekem – mondta –, kész vagyok vállalni a küldetést, és megtenni érte mindent.

– Gyermekeim, fogjátok meg egymás kezét – mondta Ephraim atya.

Úgy tettek. Körben az előljárók felálltak, és az atya is, amennyire tudott, kiegyenesedett a hatalmas karosszékekben, de lábra állni már nem volt ereje.

– Azt parancsoltam, hogy fogjátok meg egymás kezét – folytatta –, de nem a földi vonzalom jeléül, mert ennek láncait örökre ledobtátok, hanem mint fivér és nővér a vallás szeretetében, és mint egymás támaszai a rátok rótt munkában. Terjesszétek a tanítást, amelynek birtokába jutottatok! Tárjátok ki hitünk kapuit – a kulcsokat íme át-

adom –, tárjátok ki mindenkinek, aki elfordul a világ bűneitől, és eljön hozzánk, hogy tisztaságban és nyugalomban éljen. Fogadjátok be a megfáradtakat, akik felismerték a földi élet hiúságát; fogadjátok be a kisgyermeket, hogy soha ne tanulhassák meg ezt a keserű leckét. Bár kísérné áldás a munkátokat; bár hoznátok el azt az időt, amikor Anna szentanya küldetése beteljesül és célhoz ér, amikor nem születnek többé gyermekek a pusztulásra, és az emberi faj egyetlen túlélője, egy megfáradt aggastyán, olyan, mint én, úgy látja majd lemenni a napot, hogy tudja, nem jön még egy virradat erre az átkozott és nyomorult világra!

Az öregember kimerülten hátrahanyatlott, és az előljárók gyülekezete jó okkal úgy vélte, hogy eljött az óra, amelyben a pátriárka átadja hivatalát a falu új vezetőinek. Most minden szem Ephraim atyára szegeződött, így senki, még Adam Colburn sem vette észre, hogy Martha Pierson arca lassan elhalványul. Csakugyan, Adam kivonta kezét választottja szorításából, és karját a kielégült becsvágy érzésével fonta össze. Mellette azonban Martha arca mind halványabb és halványabb lett, s végül, akár egy gyászlepelbe burkolt holttest, régi szerelmese lába elé omlott; mert oly sok bátran tűrt sorscsapás után szíve a magányos vergődés súlyát tovább már nem bírta elviselni.

Szabó Szilárd fordításai